

PRAXIS NG PAGPANIG ANG PANULAT

MYKEL ANDRADA
PUNONG PATNUGOT

Kailangang kilalanin na ang praxis ng malikhaing pagsusulat ay praxis ng pagpanig. Hindi na dapat pagtalunan pa ang pagpanig at pagkiling. Ito ay pagpapasiya. Habang ang iba ay pumapanig batay lamang sa opinyon at asosasyon, ang kailangang idiin ay dapat na umalpas at lumagpas ang pagpanig mula sa haka-haka, barkadahan, at iba pang hilatsa ng pyudal at atrasadong relasyon. Imperatibo na ang pagpanig at ang pagpapasiya ay nakabatay sa dalawang bagay: katotohanan at hustisya.

Ang malikhaing pagsulat ay dapat na pagpanig sa katotohanan at hustisya, lalo na sa interregnum na ito ng ating bansa na pinupuspos tayo ng disimpormasyon at dinidiktahan ng algoritmo ng monopolyo kapital. Hindi na lamang payak na pekeng balita ang hinahabi ng mga sinungaling, magnanakaw, diktador, at berdugo sa ating bayan. Nagbubuhos sila ng oras, salapi, at rekurso para sa proliperasyon ng “deep fake” at lisyang impormasyon, distorsyon ng katotohanan, pagbubura ng kasaysayan, at

pandarahas sa kaalaman. Lahat ng pananalaula sa tereyn ng impormasyon at kaalaman ay sinasabayan nila ng politikal na karahasan at pamamaslang.

Habang inaakusahan ang mga malikhaing manunulat na lumalalang ng gawa-gawang mundo, ang totoo'y paghinuha sa reyalidad ang mababasa't mababanaag sa mga panulat. Ang lohika ng malikhaing pagsulat ay hindi pabrikasyon, kundi repraksyon ng reyalidad. Mula paghalaw hanggang direktang ekspresyon ng reyalidad, ang ethos ng malikhaing pagsulat ay ang pagsandig sa totoo. Sa katunayan, sa kaso at kasaysayan, halimbawa, ng pagsusulat ng maikling kuwento sa bansa, mas nalalapit ito sa naratibong sanaysay, kung kaya't hindi talaga naihihiwalay sa reyalidad ng buhay at sa tunay na karanasan ng kuwentista-mamamayan. Sa ganitong kontinuum matitipa ang pag-unlad ng malikhaing pagsulat: hindi hiwalay sa karanasan at lagi't laging nakasalig sa katotohanan. At sa posisyonalidad ng pagsulat sa lipunan, ang malikhaing manunulat ay hindi nababakuran ng reyalidad, kundi mismong matamang pagsipat sa reyalidad. Ito'y nasa utak, puso, pusod, hati, balumbalunan, sakong, at iba pang bahagi ng lawas ng reyalidad.

Ang tanging nambabakod sa malikhaing manunulat ay ang paniniil ng mga nasa poder ng kapangyarihan—silang lango sa kapangyarihan ang hiwalay sa reyalidad. Silang lango sa kapangyarihan ang lumalalang ng mga kathang-isip na nagpapaypay ng apoy ng kanilang sistema ng kawalang-kaayusan. Dahil doon sa sistemang iyon, ang mga lango at lasing sa kapangyarihan ang silang nakikinabang. Ang mali ay pinagmimistulang tama. Ang kasinungalingan ay ginagawang katotohanan. Habang sa kanilang delusyon ng ganitong pagkatha ng mundo, isinusulat ng mga lisyas at tiwali ang mamamayan bilang reklamador, matigas ang ulo, baliw, pasaway, at salot sa bayan.

Gayong ang totoo, maraming malikhaing manunulat, na dati'y kubit-balikat sa mga isyung panlipunan, ang ginising mismo ng mga lisyas at tiwali. Nagising sa reyalidad, 'ika nga, na ang mga gawa't aksyon ng mga lango at lasing sa kapangyarihan ay hindi nakabubuti sa mamamayan at bayan, kabilang ang mga manunulat. Hindi dapat pagtakhan kung bakit ang dating kimi, inosente, nagtataka, makasarili, at apatetikong manunulat ay nagsusulat na ngayon ng mga akdang naglilimi, nagngangangawa,

nambubuska, naniningil, at nananawagan. Natutunan nila ito sa kolektibong karanasan ng bayang pinamumugaran at pinamumunuan ng mga sinungaling, mandarambong, at berdugo. Patunay ang ganitong pagbabanyuhay ng kanilang malikhaing panulat, na ang pagpanig ay hindi ipinipilit kailanman. Ito ay pagpapasiya. Ito ay pagpili. Ito ay paninindigan.

Sa isang banda, may ilang malikhaing manunulat—at ang iba’y guro pa man din—ang pinagsisilbi ang kanilang sining para sa interes ng naghaharing-uri. Mali, sa isang banda, na sabihing pinagsisilbi lamang nila sa interes ng naghaharing-uri ang kanilang sining. Mas akma, mas tama, na sabihing pumapanig sila sa naghaharing-uri—sa isang kaayusang nagpapalaganap ng kawalang-kaayusan. Ito marahil ang parikala ng malikhaing pagsulat para sa kanila. Mapanganib silang malay na nagpapagamit sa naghaharing-uri. Mapanganib silang malay na nagiging apendeho ng pagwawaglit ng katotohanan. Mapanganib silang mga manunulat na ang makauring pagpanig ay nasa naghaharing-uri. Mapanganib silang ipinagtatanggol ang mga mali, tiwali, at lisyá.

Samakatuwid, lampas sa internal na tunggalian na nararanasan ng bawat malikhaing manunulat, nangungusap at nangungutos ang katotohanan. Sa panahong tinititigan na ng reyalidad ang malikhaing manunulat, kailangan niyang magdesisyong maging mapanuring mamamayan. Kailangan niyang magdesisyon na yakapin ang pagiging bahagi ng bayan. Kailangan niyang magdesisyong huwag nang muling pumikit o pagpikitan ang reyalidad kung siya’y namulat na sa katotohanan.

Ngayong ang bansa ay nasa interregnum, natatagpuan ng malikhaing manunulat ang sarili sa gitna ng pletora ng impormasyon at disimpormasyon. Sa ganitong punto, kailangan baklasin ang romantisasyon ng panulat. At sa halip, radikalisasyon ng malikhaing pagsusulat ang kailangan, hindi lamang ng pagkakataon, kundi sa lahat ng pagkakataon. Ang pagpiling isiwalat ang katotohanan ay pagpili ring iwaksi ang kasinungalingan at karahasan sa bayan. Ang pagpanig sa katarungan ay pagpiling maging mapanuri sa lahat ng panahon. Kaya’t ang malikhaing pagsulat ay dapat na maging sapat na mapanuri at tapat sa bayan.

Habang ang mulat at mapanuring mga malikhaing manunulat ay itinuturing ng mga nasa poder ng kapangyarihan bilang mga langaw at

agabro

peste ng bayan, mismong ang ganitong pananalinghaga ay nagsisiwalat ng katotohanan: maraming langaw dahil nabubulok ang lipunang pinatatakbo ng mga tiwali, berdugo, at diktador. Ang pananalinghaga ay pagpanig.

Ang pananalinghaga at panulat ay mga rebolusyonaryong akto, lalo na kung nagnanais ito ng tunay na pagbabago. Hindi nga ba't rebolusyonaryo ang malikhaing pagsulat dahil kaya nitong isiwalat ang totoo, iwaksi ang lisyas, at mag-ambag sa paghahawan, 'ika nga, ng malayang bukas? Naroon, naroroon sa pagpanig, pagsalig, at pagsandig sa katotohanan at katarungan ang bisa at bisig ng mapanuring malikhaing panulat.